

внутрішньо, як правило, будуть найменше співпрацювати з іншими групами. Конкуренція між групами приводить до збільшення внеску в суспільне благо всередині групи та підвищення її ефективності в цілому.

Наша робота узагальнює та розширює дане поле дослідження, проливає світло на те, що відбувається згодом, показуючи, що така диференціація влади впливає на реакцію порушника щодо цих рішень. Такі результати демонструють, що влада є важливою змінною, яку не слід ігнорувати під час вивчення конфліктів (De Dreu V., 2014).

Конфлікти неминучі, особливо в сучасних, динамічних та напружених життєвих реаліях. Проте, підходячи конструктивно до них, можна отримати виняткову користь для соціальної групи, даючи у такий спосіб поштовх до розвитку та прогресу. Урбанізація є додатковим фактором, що сприяє збільшенню кількості конфліктів в групі та між групами в соціумі, адже повстають виклики, яких раніше не було та з якими потрібно працювати. Взаємодіючи з соціальною групою біженців з України, котра інтегрується в Нідерландське суспільство, можемо підтвердити складнощі та непорозуміння, які переростають в конфлікти, як і було описано вище.

Токарєва Л. Д.

РЕЗУЛЬТАТИ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАПЕРЕДОДНІ ВСТУПУ ДО ШКОЛИ

Питання підготовки дитини до шкільного життя завжди актуальні на часі. Говорячи про готовність дитини старшого дошкільного віку до шкільного навчання, треба звернути особливу увагу на такий важливий показник, як рівень дошкільної зрілості дитини, який підсумовує всі ті досягнення розвитку, які здобула вона у 6-7 річному віці напередодні вступу до школи. По суті, дошкільний вік забезпечує загальний розвиток дитини, який є фундаментом для надбання різних знань, умінь, навичок та оволодіння різними видами діяльності у розгорнутій грі, конструюванні, малюванні, повноцінному

спілкуванні. Спираючись на вимоги Базового компонента дошкільної освіти в Україні, формування і розвиток дитини здійснюється на засадах компетентнісного підходу. Серед важливих, ключових, фундаментальних компетентностей особлива увага приділяється формуванню ігрової діяльності у дитини старшого дошкільного віку. Повноцінний особистісний розвиток дошкільника залежить від оволодіння ним ігровою діяльністю на високому рівні (і це єдиний шлях, який оптимально забезпечить оволодіння в подальшому новою діяльністю). Саме зрілість ігрової діяльності визначає, чи зможе дитина перейти до більш складної діяльності – навчання. Доречно зазначити, що в процесі взаємодії з ровесниками в ігровій діяльності дитина набуває важливих якостей (йдеться про взаємну готовність до співіснування, вміння ладнати з іншими дітьми, раціональне вирішення можливих суперечок). Якраз сюжетно-рольова гра і виступає важливим засобом розвитку комунікативних, мовленнєвих і міжособистісних стосунків дітей. Самодіяльні ігри є єдиним шляхом, який забезпечить вдалий старт у оволодінні навчальною діяльністю, навчить самостійно планувати, підлаштовуватися до різноманітних вимог гри, навчить здатності дотримуватися правил і поведінки у взаєминах з однолітками, а також забезпечить розвиток уяви тощо.

Метою нашого дослідження стало виявлення рівня сформованості ігрової діяльності дітей старшого дошкільного віку у здійсненні комплексної оцінки готовності дитини до шкільного життя. Ми запропонували дітям старшого дошкільного віку (5-7 років) діагностичне завдання «Придумай гру з іграшкою» з комплексу діагностичних завдань «Чарівні перетворення», розробленого лабораторією психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Дитині пропонувалося придумати гру, обравши одну з іграшок (йдеться про конструктор, ляльку, м'яч, машинку). У дослідженні врахували такі показники: складність сюжету, його чіткість, самостійність, ініціативність, творче привнесення чогось нового в придуману гру, в ігровий задум загалом, рівень рольової взаємодії, чітке визначення правил гри і дотримання їх дитиною. Обробка результатів проводилась шляхом оцінки

ігрових умінь дітей за 3-х бальною шкалою: високий, середній і низький. Отож, з якими результатами сформованості ігрової діяльності дошкільники опиняються напередодні вступу до школи.

Перша позиція – Ігровий задум – визначає те, у що і як саме будуть грати діти. Ігровий задум обумовлюється ступенем обізнаності дітей з навколишнім середовищем. Чим багатші враження дитини, тим різноманітніший задум, сюжет гри. Чим обмеженіше коло знайомства з дійсністю, тим простіші й бідніші сюжети і задуми гри. Водночас ігровий задум вимагає від кожної дитини здібностей до комунікації, активізації мовлення у грі.

36% дітей самостійно вигадують назву, зміст і сюжет гри з іграшкою і змістовно розповідає про неї. Такі діти чітко й змістовно розповіли про взаємодію персонажів своєї гри, тобто самостійно і творчо розвивали його. У вигаданій грі діти оперують широким колом ролей. З легкістю розгортають сюжет через ролі (рольові взаємодії).

57,9% дітей вгадало гру з іграшкою з допомогою дорослого та його навідних питань. Така малеча схематично розповідає про гру з обраною іграшкою, а сюжет створює на основі вже знайомих, звичних побутових ігор, знову ж таки з подачі дорослого. Здебільшого проглядається одноманітність сюжетів, невміння старших дошкільників творчо розвивати сюжети ігор. Використовують мінімум ролей.

3,8% дітей іграшку обрати одразу не змогли. Навіть з допомогою дорослого не вгадали гри. Без інтересу обирали іграшку. Розповідь про гру з іграшкою визначалася одним-двома словами і водночас за участі дорослого. Не змогли пояснити, як гратися з іграшкою, просто вказували на неї, робили деякі маніпуляції з нею, ба навіть відмовлялися від виконання завдання. Розповідь про іграшку була односкладною, небагатослівною, одноманітною за змістом.

Друга позиція – Рольова взаємодія в грі. Зрозуміло, що саме рольова взаємодія дітей у грі сприяє засвоєнню ними норм і правил, що підвищує можливість саморегуляції їхньої поведінки. Тому засвоєння рольової поведінки дитиною виступає дієвим засобом розвитку довільності як провідної

особистісної якості. Рольова домовленість приводить до сформованості організаторських умінь, знань і можливостей одне одного.

65,8% дітей в розповіді про гру продемонструвало вміння залучати до гри інших учасників заради спільної гри. Самостійно визначилися з розподілом ігрових ролей. У розповіді планували і словесно підтверджували дотримання рольових способів поведінки, взаємодії з партнерами. Заразом це свідчить про те, що дитина вміє домовлятися з іншими й готова узгоджувати свої дії з учасниками вигаданої нею гри.

33,9% дітей в розповіді про гру з іграшкою передбачили тільки власну роль (лише з допомогою дорослого дитина вирішила запросити одного друга). При розподілі ролей не завжди дитина могла призначити роль іншому, тільки при незначному нагадуванні дорослого. Відчувалося, що ці діти недостатньо спілкуються і грають в сюжетно-рольові ігри та потребують допомоги, супроводу дорослого. Дії будувалися відособлено, проговорювалася лише кількість дітей, котра може взяти участь в їхній грі. Взаємодія дитини в грі проглядалася не значущо. Використали мінімум ролей. Дитина визначала ролі тільки при незначному нагадуванні з боку дорослого.

0,3% дітей оцінили іграшку як не цікаву для гри. В розповіді про гру з іграшкою передбачили лише роль для себе. Спілкувалися тільки з допомогою дорослого. Рольові способи взаємодії ще зовсім не сформовані. Друзів не запрошують. Будуть грати самі. Взагалі не хочуть грати і придумувати гру.

Третя позиція – Правила гри з іграшкою. Вміння брати до уваги правила гри. Уміння грати за правилами, спілкуватися з іншими дітьми – це найважливіша і необхідніша умова комфортного перебування дитини в будь-якому середовищі. Саме правила гри є важливим засобом регулювання взаємин. Дотримання правил вимагає від дитини вольових зусиль, уміння взаємодіяти з іншими, долати негативні емоції тощо. Свідоме їхнє виконання – це і є свідченням появи довольності поведінки. Дотримання правил і свідоме ставлення до них дитини показує, наскільки глибоко вона освоїла сферу соціальної дійсності, що відображається у грі.

38,7% дітей самостійно визначили правила гри з іграшкою. Запевнили, що будуть дотримуватися правил гри. Придумують свої особливі, незвичайні правила гри, допускають їхнє обговорення.

49,3% дітей визначили правила гри з допомогою навідних запитань дорослого. Припущення, що окреслені правила гри не завжди будуть виконуватися дітьми. Уникнення правил гри свідчить про те, що у деяких дітей гра не стала «школою довільної поведінки». Звісна річ, механізм керування своєю поведінкою формується саме під час гри, а вже згодом упроваджується в інших видах діяльності.

12% дітей не розуміє і не визнає значення правил гри з іграшкою. Загалом порушення ігрових дій не вважають важливими. Друзів не запрошують. Будуть грати самі. Взагалі не хочуть грати і придумувати гру. Діти мають складнощі при виконанні завдання.

Четверта позиція – Наявність у розповіді дитини елементів словесної, творчої уяви. 24% дітей самостійно вигадали нову гру. Має місце прояв творчості у створенні ними нових ролей. Розповіді дітей зв'язні, логічні, послідовні, сюжет своєї гри творчо розвивають. Використовують в розповіді про гру нові слова і поняття. Утворюють ласкаві форми у мовленні. Використовують чемні слова.

49% дітей переказали знайому гру, але внесли до неї незначні зміни при нагадуванні дорослим. Розповідь не дуже розширена, небагатослівна, але логічність прослідковується. Під час завдання потребували незначної допомоги з боку дорослого.

27,1% дітей повністю змогли переказати знайому гру або взагалі відмовилися виконувати завдання. Жодних ознак творчості не спостерігалось.

Отже, в загальній картині, аналіз отриманих результатів дозволяє засвідчити, що деякі діти відчували складнощі різного ступеня при побудові сюжету, у призначенні ролей та змісту правил до вигаданої гри. Старші дошкільники ще не можуть в повній мірі розвинути сюжет, не завжди здатні вживатися в обрану роль і будувати свої стосунки з іншими, виходячи з рольової позиції. Дослідження виявило, що в основі придуманої дитиною гри часто лежать доволі одноманітні сюжети. Важливо

зауважити, що деяка спрощеність і примітивність вигаданої дітьми гри вказує на неналежний рівень їхнього комунікативного і мовленнєвого розвитку.

Придумані дитиною ігри не завжди носять творчий характер. І це наводить на думку, що в більшості дітей ще не розвинена уява, відсутня творча ініціатива та самостійність мислення. Виявлено, що у старшому дошкільному віці дитина відчуває серйозні труднощі в спілкуванні і взаємодії з однолітками, що призводить до невміння знаходити підхід до однолітка по спілкуванню, складнощів встановлювати, підтримувати і розвивати дружні стосунки. Тільки невеликий відсоток дітей орієнтується на правила, визначає свої правила, демонструє впевненість в їхньому дотриманні. Заразом більшість дітей утверджує правила тільки з допомогою дорослого або зовсім не вважає за потрібне визначати їх і слідувати їм. Виходячи з вищезазначеного, відмітимо, що без «ігрового» періоду у дитини не буває успішного навчання в школі. Але гра не виникає сама собою. Дитину важливо і необхідно навчити гратися.

Отже, важливим напрямом діяльності батьків і вихователів ЗДО має стати розвиток ігрової діяльності дітей дошкільного віку, а важливим чинником – організація психолого-педагогічного супроводу дитини у процесі ігрової діяльності.

Ушакова І. М.

ПСИХОЛОГІЧНА ТРАВМА ЯК ОСНОВА ПОДАЛЬШОГО ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ

Сучасна ситуація – це, на жаль, ситуація травматизуюча і ретравматизуюча для кожного українця незалежно від віку, статі, географічного та соціального положення. Нині ми можемо говорити про травматичну ситуацію, що охопила не лише нашу країну, а й ближні країни Європи, частково інші країни в усьому світі. Усі ці люди нині відчувають негативний вплив війни і відчуватимуть її наслідки після завершення. Тому розгляд